

(1964); també, però, 'l'encadenada dels cadufs': «van llevar la *kadufâ* d'una de les sènies» a Cinctorres (1961). *Encadufar*: «s'hauria d'encadufar l'aigua», «l'aigua hi va *enkadufâ*», Llutxent (1962), id., MGAdea, T. del Xè II, 38: «una font d'aygua cristalina y fresca com una rosa, que va *encadufâ* cap a fora». Per a una possible alteració d'*encadufat* veg. *ENGANDUIXAT*. *Cadufar* «chochear» a Eivissa (PzCabrero). *Alcadufat* m.: «deu ser una tuberia, un *alkadufât*, un cano», a Càrcer (1962). *Cadufejar* mall., eiv.

Caduquejar, V. *caduc* (CAURE) *Çaenrere*, *çaen-tràs*, V. *ençà* (EST) *Caent*, V. *caure* *Caer*, V. *caure* *Caera*, *caerot*, V. *casa*

CAFÈ, pres, per conducte de l'italià (i potser també el francès), del turc *kahvé* 'café', que per la seva banda es prengué de l'ar. *qâbwa*, nom aplicat alhora al café i als vins. □ 1.ª doc.: 1704, *Tarifa de preus; cafet*, 1698.

La pronúncia local és *kafé* amb *e* oberta no sols en català oriental sinó també en alguna part dels parlars occidentals, especialment cap al Nord: *kafé* a Àreu de Vall Ferrera, p. ex., si bé ja és *kafé* al Baix Urgell (Les Borges, BDLC VI, 40), etc.

DERIV.: *Cafetera* [1803, Belv.]; *cafeter* [Lab., 1839]; *cafetar* [cafetal, Lab.]; *cafeterada* + *Cafeteria*, de l'anglo-amer. *cafeteria*; *cafeti*; *cafetaire*. *Cafeïna* [1868, SLitCosta]; *descafeïnar*.

CAFILA, 'conjunt de gent', antigament 'caravana', de l'ar. *qâfila* 'escamot, colla de viatgers', 'caravana', participi actiu de *qâfal* 'retornar d'un viatge'. □ 1.^a doc.: Llull.

«Atrobà en una *çàfila* sis milia camells carregats de sal, qui partien de una vila qui ha nom Tibalbert, e anaven en la terra on hix lo flum de Damiata» ('caravana a --- la terra d'on baixa el Nil'), *Blanç.*, NCl. II, 214.13; cf. BDLC IX, 12, cap. 88. «*Çàfira de gent*: càfila de gente», Sanelo, f° 46. Veg. DCEC I, 575.

CAFIS, de l'ar. *qafiz* 'mesura de capacitat per a àrids'. □ 1.ª doc.: 974 (?), 981.

Hi ha ja testimonis nombrosos del mot c. l'a. 1000 i en els Ss. XI-XIII; Bast.-Bass. donen la forma *cafiz* l'any 1075, i el plural *kafizos* fi S. x, el 981 i (*kaficius*) 986; *caphiz* pl., cap a 1116, vol. XLVIII de la col·lecció Moreau (cita en l'*OnomCat.*, s. v. *Tartareu*); ha de tractar-se ja d'aquest mot, si bé en una forma alterada per metàtesi, com en el port. ant. *caçifo* (Sta. Rosa de Vit.), en un doc. de 974 del *Cart. de St. Cugat*: «tonna una, tenente *kasivos* xx^a» (I, 85); «el *kafiz* de roudor» pagava un diner de corredera segons la Lleuda de Tortosa (a continuació de «carga de classa, 3 drs.» i «carga de classa fístola, 4 drs.», *Costums* ed. Oliver, p. 390.

Encara que actualment antiquat en moltes comarques, segueix viu en el País Valencià i en gran part de les del dialecte occidental: de gra, Sarroca de Lleida, 1935, a Tortosa almenys fins a 1555 (*Colloquis* de

Despuig, veg. Careta, *Barbr.*); de calç en el Bòsia, amb el valor de 12 roves (enforadors de Sarroca de Bellera, BCEC XLVII, 18, 22); arag. *cafiz* [cafizos, Sompòrt, 1168, MZPi., *Orig.*, 195], cast. *cabiz*, DCEC I, 576a.

Hi va haver grans oscil·lacions en la quantitat representada, segons les terres i comarques, segons el temps i segons els objectes mesurats. Cap a 1300 en els Pirineus aragonesos sembla haver valgut quatre *arrobos* «medida que todavia se usaba no hace mucho en Navarra (*robo*) y equivalia a 29 litros o 15 almudes en Aragón: tendrían, pues, los *cabices* entonces unos 112 litros» (*Libro de la Cadena*, Jaca, p. 231); el valencià en el S. XVIII era 201 litres i mig a València, 199 litres a Castelló (gloss. de Casas Torres a l'ed. de Cavanilles I, p. xv).

L'àrab *qafiz* segueix ben viu fins ara en la llengua de diversos països de l'Àfrica i de l'Orient (cf. Dozy, *Supplément* II, 383b; Neuvonen, 75; DCEC), es retroba en diverses llengües d'aqueixes dues regions i com que el seu sentit no correspon al de l'arrel aràbiga homònima, altrament poc productiva, deu ser provinent de l'Àsia anterior; segons MLWagner, *Restos de Lat. en el N. de Africa*, p. 12, prové segurament del persa però transmès pel babiloni.

DERIV.: *Cafissada*, mesura de superfície [-*zada* 989, 992, Bast.-Bass., 330]; «*çada*: vessana», OPou, *Tb.-Pu.*, 123 [equivalència val.-gironina] «la terra que un parell de bous acostumen de llaurar en un dia», ll. *iugero*; per a Cavanilles (1798 I, p. xii) «lo que un par de mulas pueden arar en diez horas; jornal de tierra» = «6 hanegadas = 1200 brazas», per a Casas Torres 49 àrees, 86,5 me.; la vivacitat del mot, avui, en terra valenciana sobretot, es reflecteix en el fet d'haver quedat fixat en molts noms de lloc menors, p. ex. *Les Cafissaes* a Montroi, *La Cafissà* al Fondó de les Neus, i passim.

Cafit, variant de *clafit* ~ CLAFERT (V.)

CAFTAN, del turc *qafân* (I, 575a), fou certament una mala idea de canviar aquest terme exòtic en *caftà*, tant com ho hauria estat d'introduir *caimà, *Galcerà, etc.

CAGAR, del ll. CAGARE id., mot de formació expressiva (compareu *caca*). □ 1.ª doc.: encara que els diccs. no el registren fins a 1372 (JaMarc, 264, 282, 1003) o 1472 (Joan Esteve, *Eleg.*) no serà difícil d'assenyalar-ne dades anteriors, i fou usual des dels orígens, com ho proven derivats i compostos ja molt documentats des de llavors (veg. a baix, *conçagat*, *cagaferro*, etc.).

DERIV.: *Cagada*, molt estès popularment per *cagadora*, especialment en cat. occid., en *cagada de vaca* (Les Paüls d'Isàvena) per 'buïna'. *Cagador*, -*dora*, i en alguns punts en particular *mosca cagadora* (o *vironera*) 'la que pon ouets damunt els excrements', alt-arag. *mosca cagadera* («de su huevo salen *cucos*», Pantico-sa, 1966). *Cagaire* [Belv. *cara de cagaire* injúria popu-